

ارزیابی کیفی تغییر عناصر شهرکهن ایرانی به شهر مدرن در جهت احیای مکان‌های شهری با هویت ایرانی - اسلامی*

کیومرث حبیبی^۱، الهام روحانی چولائی^۲

^۱ دانشیار گروه شهرسازی، دانشگاه کردستان
^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری دانشگاه علامه طباطبائی تهران

(تاریخ دریافت: ۹۴/۰۴/۰۵ تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۷/۱۰)

چکیده

با تگاهی کلی به روند شهرنشینی و شهرسازی در ایران می‌توان دریافت، شهرهای ایران که دارای ویژگی‌های تکامل یافته در قرن‌های متمادی بودند، در چند دهه اخیر دچار تحوّل عظیم شدند. آنچه که این شهرها به عنوان خصوصیات کالبدی در خود داشتند، فضاها و عناصر معماری - شهرسازی ارزش‌مندی منبث از فرهنگ حاکم بر زندگی شهروندان بودند. ویژگی کالبدی شهر اسلامی و کارکرد عناصر آن را می‌توان تبلور بصری ماهیت اسلامی آن دانست؛ آن وقت لزوم توجه به نقش و کارکرد عناصر کالبدی برای برجسته‌تر شدن آن هویت، بیش از پیش ضرورت می‌یابد. این مقاله با هدف بررسی تغییر عناصر شهر سنتی به عناصر شهری مدرن و تبیین شاخص‌های کیفی مثبت و منفی از دست داده و یا به دست آورده، ضمن مرور پیشینه و اسناد مرتبط با موضوع و نیز نظرخواهی از متخصصان این حوزه (به روش دلفی) و روش کیفی چک‌لیست‌های دو دویی طراحی شهری، نشان می‌دهد که در صورت بی‌توجهی به این عناصر، هویت اسلامی و تاریخی آن‌ها کم‌کم رنگ می‌بازد و عناصری جان‌نشین می‌شوند که رنگ و بوی بومی ندارند. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که در اثر این تغییر، ضمن آن که سطح شاخص‌های کیفیت محیط همانند زیبایی بصری در بعد فرم، خلوت، دسترسی، کارایی، همه‌شمولی و تنوع در عملکرد و امنیت، آسایش و خوانایی در بعد معنا ارتقا می‌یابد، اما شاخص‌های دیگری از کیفیت محیط شهری همانند ارزش‌های معمارانه و مقیاس انسانی در بعد فرم و تعاملات اجتماعی، مشارکت و سرزندگی در عملکرد و هویت و حس تعلق و خودمانی و دنجی بودن محیط در بعد معنا تضعیف شده است. بر این اساس این پژوهش راهبردهایی را با هدف تقویت شاخص‌های مثبت و کاهش سطح شاخص‌های منفی در جهت دست‌یابی به مکان‌های شهری با هویت ایرانی-اسلامی ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی: فرهنگ، شهر اسلامی، هویت اسلامی، عناصر کالبدی، شهر مدرن.

* E-Mail: Habibi_ki@yahoo.co.uk